

ספר

יד אברהם

מערכות חידושי תורה
והערות וביאורים לפי סדר הטור ושו"ע
בעניני סת"ם

חובר בחסד ה' עלי
אברהם גולדשטיין

שנת ה' תשמ"ה
ירושלים עיה"ק תובכ"א

סימן ג'

שבעה אותיות צריכות ג' זיונים (בגדר התגין)

א. מנחות כט: אמר רבא שבעה אותיות צריכות שלשה זיונים ואלו הן שעטנ"ז ג"ץ.

ונחלקן הראשונים אם הדין של זיונים דרבא מעכב או לא. דהר"ם בפ"ב מתפילין ה"ל ח' וט' כתב, וצריך להזהר בתגין של אותיות והן כמו זיינין זקופות שיש להן תג כמו שהן כתובין בספר תורה. ואלו הן האותיות המתוייגות שבד' פרשיות אלו. פרשה ראשונה יש בה אות א' בלבד והיא מ"ם סתומה של מימים, עליה שלש זיינים וכו' [והמשיך למנות האותיות שאינם דוקא משעטנ"ז ג"ץ⁶]. וסיים שם הר"ם כל האותיות המתוייגות שש עשרה, ואם לא עשה התגין או הוסיף וגרע בהן לא פסל. עכ"ל. הרי שדעת הר"ם שהתגין אינם מעכבין. וכן ס"ל בפ"ה ה"ל ג' לגבי מזוזה וכן ס"ל בפ"ז ה"ל ח' וט' לגבי ס"ת.

וההגה"מ בפ"א סוף אות צ' דן בשיטות השונות על איזה אותיות צריכים לשים תגין, ואח"כ כ' וז"ל וכו' ר"ת בספר הישר שעטנ"ז ג"ץ כמו שפירש זקינן, ואם

לא זיין פסול דלא גרע מקוצו של יו"ד, ע"כ. הרי שדעת ר"ת שהתגין מעכבין. [ועי' מרדכי במנחות בה"ל קטנות שלו דף ה': דכ"כ בשם הר"ח, ור"ת היה אומר שאם לא זיין כלל דפסול מידי דהוה אקוצו של יו"ד].

וכן דייק הטור בסי' ל"ו וביו"ד סי' רע"ד מדעת אביו הרא"ש בתיקון תפילין שלו שהזיונים של שעטנ"ז ג"ץ מעכבים, [דהרא"ש כ' על התגין של השמושא רבא שהם לא מעכבים, ומשמע שתגין אחרים דהיינו דשעטנ"ז ג"ץ כן מעכב]. ובביאור המח' כ' הט"ז ביו"ד סי' רע"ד ס"ק ה' דהר"ם דס"ל דזיון לא מעכב דייק כן מל' הגמ' דאמר רבא ז' אותיות צריכות ג' זיונים, ולומד הר"ם שלשון צריכות אינו לשון של לעיכובא אלא רק לשון של צריך לכתחילה, ועי' בהגהות יד אברהם על השו"ע שם במש"כ בדעת הטור ור"ת שחולק על הר"ם.

והגרי"ז בספרו בסוף ה"ל תפילין כ' לבאר וז"ל, דשיטת הרמב"ם דדין תגין

6. ועי' בהגה"מ בפ"א אות צ' שהביא כשם הספר התרומה לפר' בשי' הר"ם שהתגין שהוסיף הר"ם על דברי הגמ' הם תגין גדולים, אבל האותיות דשעטנ"ז ג"ץ שמבואר בגמ' דצריכין זיון, הם צריכים תגין קטנים ובאמת בכל מקום שכותב אותם הוא צריך לכתוב אותם עם תגין קטנים. [אלא שלפ"ז ק"ק מדוע הר"ם לא הזכיר בכלל את הדין של אותיות שעטנ"ז ג"ץ ולכה"פ בה"ל ס"ת בפ"ז היה צריך להזכירן ועי' בסוף דברי ההגה"מ דכ' וז"ל ושוב ראיתי כי רבינו המחבר (הר"ם) רוצה לומר דלא אמר רבא אלא אמזוזה, דאמתני' דשני פרשיות שבמזוזה קאי, ושם פירש שצריך זיונים כאשר זיינם רבינו גרשום ורש"י כאשר תמצא לקמן פרק ה' ע"ש עכ"ל. וכ"כ הגר"א בסו"ס ל"ז בדעת הר"ם. ועדיין צ"ב.

לא נאמר על כל שעטנ"ז ג"ץ, ואינן מעיקר דין צורת האותיות של שעטנ"ז ג"ץ, רק שהוא נאמר על מזוזה בלבד על אותיות מיוחדות שבה, ובס"ת יש מסורת אחרת איזה אותיות צריכין תגין, כמבואר בר"ם פ"ז מה"ל ס"ת ה"ל ח'. עכ"ל. ומכיון שאין התגין מעיקר צורת האותיות לכן ס"ל לר"ם שאין התגין מעכבין, אבל לפי דעת שאר הראשונים דכל אותיות דשעטנ"ז ג"ץ טעונים תגין, י"ל דהתגין הם חלק מעיקר דין צורת האות, ושפיר י"ל דהתגין מעכבין. עכ"ד והובא במאסף ישורון כרך ט', בשיעורי הגרי"ד על עניני סת"ם.

וכ' הקרן אורה במנחות כט. לדייק מן הגמ' שם כהר"ם דתגין לא מעכבין, דהגמ' שם דנה בביאור חידוש המשנה במש"כ במשנה 'שאפי' כתב אחד מעכב' בתפילין ומזוזה, עד שהגמ' רצתה לפר' דהחי' הוא שקוצו של יו"ד מעכב או דהחי' הוא דמוקף גויל לכל אות מעכב. והק' הקרן אורה דנוקים את פי' דברי המשנה שמשמיענו דתגין מעכבים, וזה הפי' כתב אחד מעכבין, כלומר כתב אחד שלם עם התגין שלו. וע"כ דס"ל לגמ' דתגין לא מעכבין, וכהר"ם.

אלא שבספר העיטור ה"ל תפילין עמ' ג"ז כתב לפר' את הגמ' שלפנ"כ בבא דאמרי' לא נצרכה אלא לקוצו של יו"ד, דתגין מעכבין. ופרכי' פשיטא דתגין מעכבין, דכשעלה משה למרום ראה הקב"ה קושר כתריו, וע"כ דהו"ל הלל"מ, עכ"ד. הרי שביאר את הגמ' אליבא דשי' ר"ת דס"ל דתגין וקוצו של יו"ד שוין לעיכובא.

ב. והנה יש עוד גמ' יסודית שממנה יש לדון אי תגין מעכבין או לא וז"ל הגמ' בשבת קד: תנא הגיה את אחת חייב וא"ר ששת הכא במ"ע כגון שנטל לגגו של חי"ת ועשאו ב' זיינים.

תנא נתכוין לכתוב אות אחת ועלו בידו שתיים (ופי' רש"י היינו נמי נתכוין לכתוב ח' וכתב ב' זיינין). חייב. והתנן פטור ל"ק הא דבעי זיוני הא דלא בעי זיוני. ע"כ הסוג'.

ובתשו' רע"א קמא סי' כ"א דן הרע"א עם תלמידו בב' הסוג' הנ"ל דהתלמיד רצה להוכיח מן הסוג' הנ"ל דצורת האות ח' הוא עם תגין על ב' הזיינין שבו. שאם לא כן איך נוכל לומר שע"י נטילת הגג דח' נעשה ב' זיינים, הרי ז' צריך זיון, וע"כ דגם בח' יש תגין על הזיינים שבו.

ודחה הרע"א דיש לומר דלעולם ח' א"צ תגין ומש"כ שעשה מח' ב' זיינים, אדרבא מכאן ראה לשי' הר"ם וסייעתו דזיון אינו מעכב.

עוד כ' שם בשם תלמידו להק' מהגמ' הא דבעי לזיוני והא דלא בעי לזיוני. ולפי הר"ם שזיון לא מעכב מה שייך לתלות את החיוב של הכותב באם רצונו לזיין א"ל הרי עד כמה שאין הזיון מעכב אז מיד כשכתב את האות כבר נגמרה מלאכתו וצריך שיתחייב אפי' אם רצונו לזיין. ומזה מוכרח לפר' בגמ' כאן דבעי לזיוני - כלומר שרצה לכתוב אותיות שטעונות זיון והא דלא בעי